

Başvuru: 26 Mart 2016

Revizyon: 26 Mayıs 2016

Kabul: 27 Mayıs 2016

OnlineFirst: 27 Haziran 2016

Copyright © 2016 • Türkiye Yeşilay Cemiyeti

ISSN 2148-7286 • eISSN 2149-1305

<http://addicta.com.tr/>

DOI 10.15805/addicta.2016.3.0009R • Nisan 2016 • 3(1) • 127-132

Kitap Değerlendirmesi

Çin Gençliğinde İnternet Bağımlılığı ve Farklı Bir Bakış Açısı

Chinese Youths' Internet Addiction: A Different Perspective

A. Aykut Ceyhan¹
Anadolu Üniversitesi

Youth and Internet Addiction in China

Trent Bax

London, 2014, Routledge Culture, Society, Business in East Asia Series, 228 pages

Kitabın yazarı Trent Bax, Çin'deki internet bağımlılığı sorununu, hem bu sorunu yaşayan gençlerin görüşlerini hem de sorunu oldukça medikalleştirilen ebeveynleri dikkate alarak geniş bir bağlamda tartışmaktadır. Kitabın giriş kısmında yer alan 16 yaşındaki Çinli bir gencin annesine ve babasına yazdığı mektup, internet bağımlısı olarak etiketlenen gencin içsel dünyasını ve yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Mektup çerçevesinde yazar, gencin gerçek ve sanal dünyası arasındaki karşılıklı sıkı bağlantıya dikkat çekmekte; internet bağımlısı ile onun sosyal varlığı arasındaki ilişkinin doğasını anlamak için yeni bir bakış açısına ihtiyaç olduğunu altını çizmektedir. Bu doğrultuda yazarın internet bağımlısı olarak etiketlenen bireyi ruhsal açıdan bozulmuş bir hasta olarak değerlendirmemesi, bilakis onu başta ebeveynleri ve arkadaşları olmak üzere başkaları ile ilişkili bir birey olarak algılaması konuya farklı bir bakış açısı getirmesi açısından dikkati çekmektedir. Ayrıca yazarın, sosyal olarak problemli internet kullanımının temelde uyumsuz ve patolojik bireylerden ziyade uyumsuz ve patolojik sosyal sistemden kaynaklandığı yönündeki görüşü de önemsenmelidir.

¹ Prof. Dr. A. Aykut Ceyhan, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Yunus Emre Kampüsü 26470, Eskişehir. Eposta: aceyhan@anadolu.edu.tr

Bu bakış açısına göre konunun bir gelişim problemi olarak algılanarak bireylerin yaşamının yakından incelenmesi gerekmektedir. Nitekim internet bağımlısı olarak etiketlenen bireyi yaşadığı çevrenin özelliklerinden ve sahip olduğu kişilerarası ilişkilerden soyutlayarak değerlendirmek gerçekçi görünmemektedir.

“Çalıştır” başlıklı girişi takiben kitap yedi bölümden oluşmaktadır ve bu bölümler “Giriş Yap”, “İnternet Bağımlılığı Bozukluğu”, “İnternet Bağımlılığı Bozukluğu Modelinin Eleştirisi”, “Hümanistik Yoğun İnternet Kullanımı Modeli”, “Aile Savaş Makinesi ve Özgürlük Arayışı”, “İten ve Çeken Faktörler” ve “DSM-IV- İnternet Bağımlılığı Bozukluğu” başlıklarını içermektedir. Kitabın sonunda ise “Çıkış Yap” başlıklı sonuç bölümü bulunmaktadır. Kitabın bu bölümlerinde yazarın ortaya koyduğu görüşler aşağıda sırasıyla değerlendirilmektedir.

Kitabın *başlangıç bölümünde* yazar, internet bağımlılığı fenomenini anlamasına yol açan deneyimlerini betimlemektedir. Bu çerçevede internet bağımlısı gence ilişkin yaşantılar, Çin’in değişik şehirlerindeki karşılaşılan deneyimler, Çinli eğitimciler ve psikiyatristler ile yapılan görüşmeler ve onların deneyimleri kitapta geniş bir biçimde yer almaktadır. Ayrıca yazar, ebeveynlerin çocuklarını internet bağımlılığından kurtarması için Çinli bir eğitimciye yazdıkları çok sayıda mektubu analiz etmekte ve bu mektuplardan çeşitli örneklere kitapta yer vermektedir. Kitapta ebeveynlerin yardımına başvurdukları Çinli eğitimci Tao Hongkai’nin mektupların içeriğinden hareketle yaptığı değerlendirmeler oldukça dikkat çekicidir. Çinli eğitimciye göre internet bağımlılığı sorunu temelde Çin’in karşılaştığı bir dizi sosyal temelli problemlerden (eğitim sisteminde ve ebeveynlerin çocuk yetiştirme biçiminde karşılaşılan problemler) kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla öncelikli olarak ulusal eğitim politikasının nitelikli hâle getirilmesi ve eğitim sisteminin geliştirilmesi ile çözümün sağlanabileceğine işaret etmektedir. Bu değerlendirme, aslında internet bağımlılığı olarak etiketlenen sorunun yaygınlaşmakta olduğu tüm toplumlar için geçerlidir. Bunun için de, öncelikle toplumlarda çocukların okul ve aile ortamlarının ve buralarda edindikleri deneyimlerin kalitesinin artırılması ve kaynakların bu yönde geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Ayrıca yazar, Çin’de bir internet bağımlılığı tedavi merkezinin yöneticisi olan psikiyatrist Tao Ran’ın Çinli eğitimcinin görüşlerinin tersine internet bağımlılığı için psikiyatrik temelli tıbbi söylemi kullandığını ve bu sorunu bir bozukluk olarak değerlendirdiğini belirtmektedir. Bu iki farklı bakış açısı karşısında ise yazar, internet bağımlılığını bireysel bir patoloji yerine içinde yaşanılan toplumun bir sonucu olarak algılamaktadır.

Kitabın *ikinci bölümünde* yazar, “internet bağımlılığı bozukluğu” kavramı üzerinde durmaktadır. Bölümde geniş bir biçimde, biyomedikal modelin temel eksiklikleri üzerinde durulmakta ve Çinli psikiyatrist Tao Ran’ın görüşlerinden ayrıntılı olarak söz edilmektedir. Bu çerçevede yazar problemleri internet kullanımını bir sosyal sorun

olarak görürken Tao Ran gibi uzmanların bunu medikalleştirmelerini eleştirmektedir. Bu eleştiri çerçevesinde yazar kavramsal, kurumsal ve etkileşimsel medikalleştirme süreçlerinden söz ederek Tao Ran'ın sosyal bir probleme ilişkin iyileştirici tıbbi tedaviler uygulamasını uygun bulmadığını belirtmektedir. Yazarın bu değerlendirmelerinin dikkate alınması son derece önemlidir. Zira günümüzde bazı uzmanlar internet bağımlısı olarak etiketlenen veya problemlili internet kullanım davranışı belirtileri gösteren bireyleri yukarıda da söz edildiği biçimde içinde bulunduğu sosyal bağlamı göz ardı ederek değerlendirebilmekte ve tıbbi müdahaleleri kolayca uygulamaya yönelerek bir an önce görünür çözümlere ulaşmaya çalışmaktadır. Hâlbuki sağlıklı kullanıcılar ile karşılaşıldığında problemin öncelikle sosyal bağlamda çok boyutlu olarak değerlendirilmesi kalıcı çözümlere daha fazla katkı sağlayabilecektir.

Tao Ran normal internet kullanıcıları ile internet bağımlılarını ayırt etmek için bir kriterler listesi kullanmaktadır. Kitapta, Tao Ran'ın modelindeki kriter listesi detaylı bir biçimde irdelenmekte olup bu kriter listesinin problemlili olduğu yazar tarafından ileri sürülmektedir. Yazar aynı zamanda internet bağımlılığına ilişkin bir kriter listesinin daha önce benzer biçimde Kimberly Young tarafından kumar oynama bağımlılığı modeline dayalı olarak oluşturulduğunu da vurgulamaktadır. Bu çerçevede, Tao Ran'ın Young'ın modelinden hareketle bir kriter listesi oluşturduğunu belirterek mevcut kriterler listesini Young-Tao modeli olarak adlandırmaktadır.

Yazar kitabın üçüncü bölümünde de Young-Tao modelinin temeli üzerinde durmakta ve modelin kritiğini yapmaktadır. Bu çerçevede, modelin problemin nedenlerini ortaya koymada yetersiz ve başarısız olduğunu ayrıntılı olarak açıklamaktadır. Bu açıklama çerçevesinde yazarın, Young-Tao'nun temel amacının DSM-V'de yer alarak modeli ve onun kullanımını meşrulaştırmak olduğunu vurgulaması ve internet bağımlılığı bozukluğunun bir ruhsal bozukluk olmayıp DSM-V'de içerilmemesi gerektiğini belirtmesi ise oldukça dikkat çekicidir. Nitekim yazarın görüşüne paralel biçimde her ne kadar DSM-V'de internet bağımlılığı bozukluğu yer almamakta ise de bu konu hâlen sıcak bir tartışma konusu olarak varlığını sürdürmektedir.

Dördüncü bölümde yazar, "hümanistik yoğun internet kullanımı" olarak adlandırdığı modele ilişkin teorik destekleri aktarmakta ve bunun Young-Tao modelinin yerine geçebilecek bir model olduğunu belirtmektedir. Böylece, hümanistik temelli bir model sunarak internet kullanımına ilişkin mevcut söylemi değiştirmenin gerektiğini işaret etmektedir. Bu çerçevede, sosyolog Norbert Elias'ın açıklamalarını detaylı bir biçimde aktarmaktadır. Elias'ın gerçek ve sanal dünyanın birbirine karşıt iki parça olmadığı, tersine birbiri ile çok yakından ilişkili olduğu ve böylece biri olmaksızın diğerini anlayamayacağımız yönündeki görüşleri konuya farklı bir bakış açısı getirmesi yönünden oldukça değerlidir. Nitekim bu görüşe bağlı olarak yazar tarafından geliştirilen "sosyal açıdan problemlili internet kullanımı" kavramsallaştırması ve meselenin

kategorik olarak (bağımlı/bağımlı olmayan) değil de daha çok boyuta dayalı olarak (yoğunluk düzeyleri/tüm yaşamı etkileme derecesi) ele alınması gerektiği yönündeki görüşleri önemli görünmektedir. Bireylerin internet kullanım yoğunluğunun sağlıklı kullanımdan gittikçe sağlıksız veya patolojik kullanıma doğru giden bir düzlemde değerlendirilmesi ve bu değerlendirmede internet kullanım amacı ve buna götüren etkenlerin ve eşlik eden psikopatolojinin öncelikle dikkate alınması gerektiği temesindeki tespitler tarafımda oldukça önemsenmektedir.

Yazar, Tao Ran'ın sosyal sistemin olası uyumsuzluğu yerine sadece uyumsuz bireylerin sayısını dikkate almasını da eleştirmektedir. Bu nedenle, gençlerin internet bağımlılığının altında yatan kritik sosyal koşulları anlamada sosyal psikolog Erich Fromm'un görüşlerinin dikkate alınmasını önermektedir. Bu çerçevede, Fromm'un sağlıklı toplumun gereklerine ve evrensel ihtiyaçlarına yönelik açıklamaları da konuya farklı bir bakış açısı getirmektedir. Problemin bireysel patoloji problemi olmayıp daha ziyade normallığın patolojisi veya normal çağdaş Çin toplumunun patolojisinde aranması gerektiğinin belirtilmesi, sosyal boyutta yaşanabilecek sorunların beraberinde internetin sağlıksız kullanımı gibi sonuçlar da doğurabileceğini işaret etmesi açısından oldukça değerlidir.

Beşinci ve altıncı bölümler ise yazarın ifadesi ile kitabın kalbini oluşturmaktadır. Bu bölümlerde yazar, internet bağımlılarının ebeveynleri tarafından Tao Hongkai'ye yazılan mektuplara ilişkin görüşlerini aktarmaktadır. Seçilen mektuplar çerçevesinde yazar, internetin aşırı kullanımının Çin'in modernleşme sürecinin bir parçası olduğunu belirtmektedir. Buna göre, Çin toplumu aşırı kapitalist ve materyalist bir dönemde yetişen genç insanların karşılaştığı varoluşsal ve duygusal problemlere çözümler sağlamakta yetersiz kalmakta ve toplumun fonksiyonları ile bireyin gelişimsel amaçları arasında ayrışma söz konusu olmaktadır. Bu değerlendirmeler, Çinli gençlerin internet ortamına hücum etmelerinde toplumsal sistemin rolünün göz ardı edilmesi gerektiğini bir kere daha hatırlatmaktadır. Yazar aynı zamanda çağdaş Çin ailesindeki değişimin, internet bağımlılığı fenomeninin ortaya çıkmasında temel bir rol oynadığını belirtmektedir. Yine, Çin'deki bir araştırmada internet bağımlısı gençlerin %90'ının anneleri ya da babaları ile ilişkilerinin bozulmuş olduğunun belirlendiğini ve bu bulgunun internet bağımlılığının bozuk aile dinamiğinin bir sonucu olduğuna işaret ettiğini ifade etmektedir. Bu değerlendirme, yukarıda da söz edildiği üzere bireyin gelişiminde en belirleyici kurum olan ailenin internetin sağlıksız kullanımında da oldukça önemli bir belirleyici olabildiğini ortaya koyması açısından dikkate değerdir.

Altıncı bölümde yazar, yoğun internet kullanımına ilişkin itici ve çekici faktörler üzerine odaklanmaktadır. Yazar, interneti veya onu harekete geçiren mekanizmaları, bozuk (madeni) paraya benzetmekte ve bir tarafın itici faktörler taşıırken diğer tarafın çekici faktörler taşıdığını, her ikisinin de kişiyi kendi yönüne çektiğini belirtmektedir.

Bu çerçevede, yazar itici/çekici mekanizmanın altında yatan sayılıntının kendi varoluşunu korumak ve doğrulamak/ispat etmek üzerine olduğunu aktarır. *Yedinci bölümde* ise yazar, kitapta açıkladığı sosyal içerik çerçevesinde Tao Ran'ın teorisinin çelişkileri üzerinde durarak onun sosyal içeriği inkâr etmekle kendi teorisine karşı çıktığını belirtir. Yazar aynı zamanda, Young-Tao modelinin taraftarlarının DSM-IV el kitabını kendi haklılıklarını/meşruluklarını göstermek için kullandıklarını ifade etmektedir.

Kitabın sonuç kısmında yazar, Young-Tao biyomedikal modelinin ciddi eksikliklerinden hareketle problemli internet kullanımı ile uğraşmak için yeni bir yaklaşım önermektedir. Yazar internet kullanımına ilişkin psikolojiyi anlamaya çalışırken ve Çinli gençlerin varoluşsal durumlarını ve ihtiyaçlarını analiz ederken temelde Erich Fromm'u takip etmeyi önermektedir. Ayrıca, Çinli gençlerin yaşamında internetin hangi rolü oynadığının belirlenmesine ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır. Yazara göre Çin'deki çoğu çocuk için aşırı internet kullanımının altında yatan en temel faktörler aile ilgisinin/bakımının, arkadaşlıkların ve gerçek yaşamdaki oyunların eksikliğidir. Bu değerlendirme, problemli internet kullanımının doğasını anlamada oldukça önemlidir. Yazar ayrıca, Yang Xiong'un gençlerin bugün geçmişe kıyasla toplumdan daha fazla izole edilme eğiliminde oldukları görüşünü ileri sürmektedir. Bu görüş, toplumsal sorumluluklar üstlenmeleri noktasında günümüz gençlerine yeterince güvenilmemesi sorununu akla getirmektedir. Nitekim yazar, Çinli gençlerin internete olan tutkusunun kısmen kendi varoluşsal ihtiyaçlarına cevap aramaya yönelik bir girişim olduğunu belirtmekte ve hatta kısmen yaşamlarındaki ezilmişlikten kaçmanın bir yolu olduğunu söylenebileceğini aktarmaktadır. Bu çerçevede Fromm'a ve Bauman'a atıfta bulunarak tüketim yoluyla mutluluk elde etmenin son derece gerçekçi olmayan bir çözüm olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca yazar, gazeteci ve blogger Zhang Wen'in Çin toplumunun Fromm'un sağlıklı toplum kavramından dramatik olarak uzaklaştığı ve şu anda bir boşluk içinde olduğu görüşünü desteklemektedir. Yazara göre internet bağımlılığı kavramı işitildiği zaman ilk olarak milyonlarca genç insanın internete niçin tutkuyla adandıkları sorusunun akla gelmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, kitabın yazarının Çin'deki gençler için önemli bir sorun olan internet bağımlılığını detaylı bir biçimde incelemesi ve buna ilişkin örnek olaylar çerçevesinde derinlemesine analizler yapması oldukça dikkate değerdir. Ayrıca yazarın internet bağımlılığı bozukluğu kavramına getirdiği eleştirilerin, değerlendirmelerin ve bu problemin algılanmasına yönelik ileri sürdüğü farklı bir bakış açısının altı çizilmeli ve dikkatle irdelenmelidir. Nitekim yazarın ileri sürdüğü humanistik yoğun internet kullanım modelinin internet bağımlısı olarak etiketlenen bireylerin değerlendirilmesinde öncelikle dikkate alınmasının gerektiği görüşündeyim. Bu çerçevede, günümüz toplumlarında özellikle medyada internet bağımlılığı kavramının kullanımının oldukça popüler olmasının ve insanların (hatta bilim insanların da) yoğun internet kullanım belirtisi gösteren bireyleri kolayca internet bağımlısı olarak nitelemelerinin

bu buzdağının altında yatan mekanizmanın psikososyal boyutlarının anlaşılmasını engellediğini düşünmekteyim. Gençlerin problemlili veya sağlıksız internet kullanım belirtileri sergilerken internet bağımlısı olarak etiketlenmeleri, onların direnç geliştirmelerine ve sonuç olarak bu soruna yönelik gerekli müdahalelerin gecikmesine de yol açabilmektedir. Kitapta yazarın vurguladığı gibi internet bağımlısı olarak etiketlenen bireyler yalnız olmayıp mutlaka bir sosyal çevre içerisinde dirler. Yoğun internet kullanımı problemi onların sahip olduğu sosyal çevrelerinden ve ilişkilerinden bağımsız olarak değerlendirilemez. Bu nedenle, yazarın gençlerin sağlıksız internet kullanımlarının sosyal bağlamda değerlendirilmesinin uygun olacağı yönündeki görüşünün hiçbir şekilde göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtmek isterim.

Hep birlikte gençlere yalnız olmadıklarını ve onlar için gerçek birer sosyal destek kaynağı olduğumuzu hissettirmek dileğiyle...